

Vastauksia yleisökysymyksiin koskien poikkeuslupia pelastus- ja ensihoitotyössä

Tähän dokumenttiin on koottu vastauksia kysymyksiin, joita osallistujat esittivät työsuojeluhallinnon verkkoseminaarissa ”Poikkeusluvat pelastus- ja ensihoitotyössä” 12.5.2022. Vastaukset ovat Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen laatimia. Verkkoseminaarin tallenne ja esitysmateriaali löytyvät sivulta www.tyosuojelu.fi/live18.

Kysymys 1: Voidaanko lupa myöntää jaksotyöhön ja millä perusteella?

Kysymys 2: Miten toimitaan siinä tapauksessa, jos päällystön työaika on 40 viikkotuntia ja 8 tunnin työpäivä, mutta heille haetaan poikkeuslupaa tehdä vuorolistan mukaan 24 tunnin työvuoroja, jossa työ aika-ajoin tehtävää?

Vastaus kahteen edelliseen: 24 tunnin vuorot ovat täysin yhdistettävissä 40 viikkotuntiin ja pitkien vuorojen rinnalla on mahdollista teettää myös 8 tunnin vuoroja. Tärkeää on, että näitä vuoroja kuvataan lupahakemuksessa ja että työnantaja varmistaa työn olevan pääsääntöisesti aika ajoin tehtävää. Tällä tarkoitetaan sitä, että vähintään puolet tehtävästä työajasta on ns. hälytystyöstä, jonka tehollinen työaika on muu kuin 100 %.

Kysymys 3: Miten perustellaan 24 h vuorojen jälkeen 72 h lepoaika, kun kyseisenä aikana voidaan tehdä toiselle työntajalle vapaasti töitä?

Vastaus: Tämä tuntuu ymmärrettävästi epä johdonmukaiselta, mutta Suomessa on omaksuttu tapa, jonka mukaan työaika säännellään työnantajakohtaisesti. Tällöin on mahdollista, että henkilö tekee työtä usealle työnantajalle ja työskentelee myös lepoajalla.

Kysymys 3: Miten perustellaan esimerkiksi 10 kpl vuoronvaihtorajoitteet? Vuosityönmäärä on sama, vaikka vuoronvaihtoja olisi esimerkiksi 30 kpl. Vuoronvaihto voi ristikkäisten vuorojen (jolloin tulee 24 h töitä, 24 h vapaata ja 24 h töitä) sijasta myös vierekkäisten päivien vaihto, jolloin vuorojen väliin jää 72 h sijasta 48 h ja 96 h lepoaika. Työntekijä saa siis vuositasolla saman määrän vapaata ja saman verran töitä.

Vastaus: Kaikissa määrällisesti rajoitetuissa lupaehdoissa (ylityö, vuoronvaihto ja koulutusvuorot) on kysymys lepoajoista poikkeamisesta. Näin ollen on siis haluttu turvata vuositasolla riittävä yhdenjaksoisen lepoajan toteutuminen.

Kysymys 4: Miten perustellaan ylityöiden kokonaismäärä 10 kertaa vuodessa? Poikkeusluvanlaisessa työssä on yleensä valmiiksi jo 42 h viikossa työaika, jolloin työaikalaki rajoittaa jo ylityöiden yms. määrän keskimäärin 6 h viikossa (kokonaistyöaika).

Vastaus: Kaikissa määrällisesti rajoitetuissa lupaehdoissa (ylityö, vuoronvaihto ja koulutusvuorot) on kysymys lepoajoista poikkeamisesta. Näin ollen on siis haluttu turvata vuositasolla riittävä yhdenjaksoisen lepoajan toteutuminen.

Kysymys 5: Tämä 10 kerran rajoite heikentää merkittävästi pienempien kaupunkien ja kuntien pelastustoimen suorituskykyyn, kun päätoimiset pelastusalan ammattilaiset eivät voi vapaalta osallistua juurikaan hälytyksiin. Kaikkiin alle 10 000 asukkaan kuntiin ei ole yhteiskunnalla varaa sijoittaa ympärivuorokauden neljää päätoimista, joten olisi tärkeää, että vapaalla olevat voisivat vahvistaa pientä työvuoroa ja sopimuspalokuntaa hälytyksillä. Ylitöiden määrällinen rajoite on huomattava tiukka, koska se voi koostua jo kymmenestä 30min hälytyksestä, vaikka kokonaistyöajan seurannassa tämä 5 h ei näkyisi vielä juuri mitenkään.

Vastaus: Lupaehdoissa on kysymys kokonaisuudesta, joten työnantaja voi esittää haettavassa luvassa työaika-suojelullisesti yhtä turvaavan mallin. Tärkeää kuitenkin on, että työntekijän palautuminen ei keskeydy jatkuvasti ylityökuutsuihin.

Kysymys 6: Työnantajan tulee kuitenkin huolehtia työaikalain mukaisesti työaikalirjanpidosta. Työaikalirjanpidossa pitää pystyä osoittamaan, ettei tehollista työaikaa ole ylitetty.

Vastaus: Koska kyse on poikkeuksellisesti työaika-muodosta, eikä työaikalaisissa ole säännöstä tehollisesta työajasta, ei sitä ole nimenomaisesti myöskään työaikalirjanpitosäännökseen kirjattu. Työnantajan velvollisuus seurata tehollista työaikaa johtuu työnantajan velvollisuudesta seurata lupaehdojen toteutumista.

Kysymys 7: Ketä "irrationaalinen" ylityö suojelee? Tämä 10krt vuodessa johtaa siihen, että pakolliset ylityöt joudutaan kytkemään 24-vuoroihin, jolloin vuorot pitenee. Mistä tulee 10 krt/v?

Vastaus: Lupaehdoissa ei ole katsottu mahdolliseksi rajoittaa pelastus- ja ensihoitotyölle tyypillistä hälytystehtävästä johtuvaa työvuoron venymistä ylityöksi. Lisäksi ylityöhön liittyvä määrärajoitus perustuu nimenomaan lepoajan keskeytyksen haitallisuuteen toisin sanoen lepoajan yhdenjaksoisuus nähdään tärkeämpänä tekijänä kuin se, että lepoaika satunnaisesti lyhenee muutamalla tunnilla.

Kysymys 8: Voisiko 10 ylityötä + 10 vuoronvaihtoa ja 10 koulutustapahtumaa = 30 poikkeusta vaihtaa 30 poikkeukseen riippumatta poikkeaman syystä, jolloin tämä antaisi oikeasti sitä tarvittavaa joustavuutta?

Vastaus: Näin on myös joissain luvissa tehty, kun työnantaja on esittänyt perustelut jouston tarpeelle.

Kysymys 9: Työaikalain pääsääntö, 24 tunnin työvuoron jälkeen pitää olla aina vapaa. Miten koulutusta koskeva lupaehto käyttäytyy tämän kanssa?

Vastaus: Työaikalain poikkeuslupaa koskeva säännös edellyttää viranomaista huolehtimaan lupaehdoissa siitä, että lepoaikojen toteutuminen välittömästi työvuoron päättymisen jälkeen turvataan. Työsuojeluviranomainen ja työneuvosto ovat ratkaisuisissaan katsoneet, että tällaiset koulutusvuorot samoin kuin ylityö voidaan sijoittaa lepoajan loppuun tai alkuun ilman, että korvaavavan lepoajan saanti vaarantuu.

Kysymys 10: Onko 48 h työvuoro mahdollinen? ja onko näitä sairaanhoitopiirien ensihoitopalveluille myönnetty.

Vastaus: Laki ei rajoita mahdollisuutta myöntää 48 h lupaa. Niitä on kuitenkin myönnetty vain hyvin poikkeuksellisesti silloin kun tehollisen työn määrä on alhainen. Näin on ollut esim. pelastushelikopteritoiminnassa.

Kysymys 11: Siirtykö voimassa olevat poikkeusluvut hyvinvointialueelle sellaisenaan vai pitääkö hakea uudelleen?

Vastaus: Lähtökohtaisesti eivät siirry. Työsuojeluviranomaisella ei ole tarkkaa käsitystä siitä miten nykyinen organisoituminen ja tuleva organisoituminen vastaavat toisiaan, mutta silloin kun luvan kohde (oikeushenkilö) muuttuu, pitää lupa hakea uudelleen. Lupien siirrosta ei myöskään säädetty nimenomaisesti hyvinvointialueiden toimeenpanolaissa.

Kysymys 12: Tehollinen työaika ei ole 24 tunnin vuorossa lainsäädännössä määritelty 12 tuntiin, vaan se perustuu "maan tapaan", olisiko sen työsuojelullista perustetta arvioitava uudelleen esim., että se on 13 tuntia?

Vastaus: On totta, ettei sitä ole määritelty laissa, vaan tulkinta on vakiintunut viranomaiskäytännössä. Lähtökohtaisesti hakijat ilmoittavat tehollisen työajan olevan vaihteluvälillä 25–45 %, joten suurta tarvetta tuon luvun kasvattamiseen ei toivon mukaan ole.

Kysymys 13: Edellyttääkö aika-ajoin tehtävä työ 24 h työvuoron aikana aina poikkeusluvan riippumatta viikkotyöajasta tai sisältääkö tämä työaika 24 h vuorojen lisäksi myös esim. 8 h tehollisia työajan vuoroja, jos tästä ei ole virkaehtosopimuksella erikseen muutoin sovittu? Jos poikkeuslupaa ei ylipäätään haeta niin vapautuuko kaikista poikkeuslupien ehtojen velvoitteista?

Vastaus: Poikkeuslupa tarvitaan nimenomaan vain työaikajärjestelmään, jossa on tarpeen teettää pitkiä vuoroja. Vaikka työ olisi aika ajoin tehtävää, mutta työvuorojen pituus ei ylitä lain tai työehtosopimuksen enimmäismäärää, ei tuolloin luonnollisestikaan tule noudatettavaksi poikkeusluvan ehdot.

Kysymys 14: Onko työntekijöiden kuulemisen vaihtoehtona edelleen työntekijöiden henkilökohtainen suostumus tai työntekijäliittojen lausunto?

Vastaus: Työneuvostosta ja eräistä työsuojelun poikkeusluvista annetussa laissa säädetään, että ennen kuin aluehallintovirasto tekee poikkeuslupapäätöksen, on työnantajan varattava työehtosopimuslain (436/1946) nojalla sitovan työehtosopimuksen perusteella valitulle asianomaiselle luottamusmiehelle tai työehtosopimuslain (55/2001) 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetulle luottamusvaltuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi asiassa joko suullisesti tai kirjallisesti. Jollei työpaikalla ole luottamusmiestä tai luottamusvaltuutettua, kuulemismahdollisuus on varattava työsuojeluvaltuutetulle, ja jollei tätäkään ole, kuulemismahdollisuus on varattava kullekin työntekijälle, jota päätös koskee.

Lain kuulemissäännös on luonteeltaan etusijasäännös, joten lähtökohtana on edustuksellinen kuuleminen. Työntekijäliitolla ei sellaisenaan ole prosessissa asemaa, mutta luottamusmies edustaa tyyppillisesti liiton kantaa.

Kysymys 15: Onko ensihoidon kenttäjohtajalle tai palomestarille myönnetty 24 h työvuoroihin mahdollisuus?

Vastaus: Kyllä, silloin kun työ sisältää yli 50 % aika ajoin tehtävää työtä.

Kysymys 16: Pitääkö työnantajan todentaa, kuinka 10+10+10 sääntöä on noudatettu?

Vastaus: Työnantajalla on velvollisuus seurata lupaehtojen noudattamista ja esittää luotettava selvitys tästä työsuojelutarkastajalle mahdollisella työsuojelutarkastuksella.